

Komán János

KOLOZSI JÁNOS, A KERELŐSZENTPÁLI
KAPISZTRÁN

Kapisztrán Jánoshoz, ehhez az ékesszóló, Hunyadi János seregét lelkesítő ferences rendi szerzeteshez hasonlította báró Bánffy János, Küküllő vármegye főispánja az 1848–49-es szabadságharc idején Kolozsi János kerelőszentpáli, marosugrai¹ plébánost. „Kolozsi a hajdani harcias papokat juttatja eszünkbe, férjem Capistránnak nevezte” – olvassuk Bánffy Jánosné Wesselényi Jozefa bárónő emlékiratában.²

Kolozsi falusi környezetből, egy olyan családból származott, ahol az osztrák elnyomás elleni indulatok mindegyre föllobbantak. Maros-Torda vármegyében, Mezőmadarason született 1808. január 1-jén.³ Fivére volt annak a Kolozsi György egyetemi hallgatónak, aki a felháborodott pesti tömeg közé vegyülve, a dunai hajóhídon Lemberg Ferenc altábornagyot 1848. szeptember 28-án halálosan megsebezte,⁴ majd berohant a képviselőházba, „...és győzedelmesen fölmutatta a királyi biztos vértől még csöpögő szablyáját a galéria éljenzése közepette.”⁵

Eddigi ismereteink arra utalnak, hogy a szülők igyekeztek taníttatni gyerekeiket. János Gyulafehérváron római katolikus teológiát végzett, 1831. június 5-én pappá szentelték. Felszentelése után segédlelkész lett

-
- 1 Sematizmus venerabilis Cleridioecensis Transsilvaniensis ad annum bissextilem a christo nato MDCCCLVIII. Claudiopoli, 111. p.
  - 2 *Báró Bánffy Jánosné Wesselényi Józefa bárónő emlékirata 1848–49-i élményeiről.* Cluj-Kolozsvár, 1931. Sajtó alá rendezte és életrajzot írt hozzá: Kelemen Lajos. Kiadja a losonczy báró Bánffy család, 65. p.
  - 3 Bona Gábor: *Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban.* Harmadik átdolgozott, javított kiadás. Budapest, 2000, Heraldika Kiadó, 449. p.
  - 4 Urbán Aladár: Népítélet Lamberg felett. Beszámoló, emlékezők, tanúvallomások. *Századok*, 1996. 1. sz. 1104–1105. p. Az osztrák hadbírótság 1850. jan. 18-án a 24 éves Kolozsi Györgyöt halálra ítélte, és 23-án reggel 8 órakor az Újépület háta mögött fölakasztották. Lamberg Ferenc altábornagy meggyilkolásához fűződik Petőfi Sándor *Akasszátok föl a királyokat* című költeménye is.
  - 5 Ferenczi Sándor: *A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmegye történeti papi névtára.* Budapest–Kolozsvár, 2008, Szent István Társulat – Verbum, 301–302. p. „Amikor Kolozsi György berohant a képviselőházba, Klauzál épp a gyilkosok megbüntetését indítványozta.”

Marosvásárhelyen, 1834-ben helyettes plébános Székelyszenttamáson, 1836-tól 1848-ig plébános Kerelőszentpálon, illetve Marosugrán.⁶ 1846-ban polgári hivatalt is betöltött, Küküllő megyei táblabíró volt.⁷

A forrásokból egy, a falu életével törődő, talpraesett férfi képe rajzolódik ki, aki a forradalom és szabadságharc lelkes híve volt – bátor, kiváló szervező és tekintélyes személyiség. Ismertsége nem korlátozódott Küküllő vármegyére, hanem Marosszéken is népszerűnek számított. 1848 októberében–novemberében már részt vett az önvédelmi harcban.⁸ Ezért joggal feltételezzük, hogy ez a Petőfi-lelkületű hazafi talán ott volt az agyagfalvi népgyűlésen is, ahol – amint Mikó Imre írja Vay kormánybiztosnak –: „...karddal felfegyverzett papjaik vezérlete alatt” gyűlt össze a székelység.⁹

Népszerűségét – többek között – a következő történet is szemlélteti: 1848 decemberének utolsó hetében az elszigetelt Háromszék kormánybiztosa, Berde Mózes küldöttséget menesztett Kolozsvárra, mégpedig három megbízott – Macskásy Antal földbirtokos, valamint Úrházy György (költő, újságíró, ügyvéd) és Jakab Elek (történetíró) Mátyás-huszárok – személyében. Marosvásárhelyen a forradalommal, szabadságharcral szimpatizáló gróf Lázár József Poklospatak utcai házába kopogtattak be, ahol a túszként Nagyszébenbe hurcolt apa gyerekei, Dénes, Albert és Eszter fogadták a vendégeket. Elmondták, hogy hírt kell hozniuk az elszigetelt, de be nem hódolt háromszékiek számára az erdélyi katonai helyzetről. Újabb vendégek, meghívottak vagy önkéntesek is érkeztek. Kolozsvárra az ellenségtől uralt Mezőségen keresztül kellett menni; tizenketten vállalkoztak erre a veszélyes útra.¹⁰ A tizenkét tagú csapat Kolozsi János plébánost választotta kapitányának.¹¹ Szentkirályi Gábor, az egyik résztvevő¹² – akárcsak Orbán Balázs

---

6 Sematismus. Kolozsi János szolgálatot teljesített Gyulason, Nagycsergeden, Teremin és Vidrátszegen is, ahol kisebb katolikus közösségek voltak.

7 Ferenczi: i. m.

8 Bona: i. m.

9 MNL OL H 113, 51149-es mikrofilm-dobozszám, 4. folytatás, 434–436. p.

10 Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása, IV. kötet*. Pest, 1870, Ráth Mór, 168–170. p. A *Magyar Polgár* 1869. évi nagy naptára 4–10. oldalain Szentkirályi Gábor, a csapat egyik résztvevője szintén beszámolt erről a veszélyes útról.

11 *Jakab Elek: Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések 1848–1849-re*. Budapest, 1880, Rautmann Frigyes, 440. p.

12 *Magyar Polgár nagy naptára 1869-dik közönséges évre*, 4–10. p.

később kiadott főművében – elég részletes beszámolót közölt erről a fontos és viszontagságos útról.¹³ Kolozsvárra érkezésükkor, december 30-án Kolozsit és Macskásyt Beöthy Ödön országos teljhatalmú kormánybiztos a Bánffy-palotában fogadta, és biztató hírekkel szolgált számukra, az erdélyi katonai helyzetről és Bem seregének első győzelméről tájékoztatva őket. Január elsejére már vissza is tértek Marosvásárhelyre.¹⁴ A nagy hidegben Kolozsinak a lába is megfagyott.¹⁵

Kolozsi Jánosra gazdálkodó emberként is föltekintett az 1187 lelket számláló katolikus közösség, melyet a népesebb, 600 lelket számláló kerelőszentpáli, a 325 lelket számláló besenyői és a mindössze 116 lelket számláló marosugrai közösségek alkottak.¹⁶ Ezen falvak közül Kerelőszentpál és Ugra Küküllő vármegye középső kerületének Radnóti járásához tartoztak, míg Búzásbesenyő a Tere mei járásban feküdt.

A vármegye székhelye az 1207 lelket számláló Dicsőszentmárton volt, egy nagyobb község, melynek 656 magyar, 412 román, 2 német, 123 cigány és 137 egyéb nemzetiségű lakosa volt.¹⁷ A román és szász többségű vármegye lakosainak nagy része – mivel a szászok és a románok is kinyilvánították hűségüket az osztrák uralom és a császár iránt – nemcsak a magyar forradalommal szállt szembe, hanem az osztrák uralom ellen folytatott magyar szabadságharcra is. A románok a legnagyobb zsarnok mellett harcoltak jogaikért – állapította meg szégyenkezve Nicolae Bălcescu –, és ebben az időszakban valóban számtalan, mindeddig kellőképpen föl nem tárt rablásra és gyilkosságra került sor. A román többségű falvak szomszédságában fekvő Kerelőszentpál sem menekülhetett meg e tekintetben, pedig az osztrák hadsereg egyik százada a településen épült laktanyában állomásozott. Kolozsi plébános ismert panaszlevelében, melyet Kovács Miklós gyula-

---

13 Orbán: i. m.

14 MmNL, Kéziratok gyűjteménye, fond: 75, 102. iratcsomó 529. oldalán a következő följegyzés olvasható: „Macskási Antal és Gyárfás Károly Háromszékre visszatértek. Kézdimartonos községben Horváth Ignác házánál adták tudtul a jó híreket az ott jelen lévő Gál Sándornak és Berde Mózesnek.” Jakab Elek, halványuló emlékezetét hibáztatva, Gyárfás Károly nevét kihagyta a névsorból.

15 Wesselényi: i. m. 65. p. Jancsó Lajosnak, Bánffiek házi nevelőjének, a későbbi kolozsvári ref. tanárnak is megfagyott a lába.

16 Sematizmus, 110–111. p.

17 Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*. Kovásza, Hargita és Maros megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között. Budapest–Csíkszereda, 1998, Teleki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, 313. p.

fehérvári püspökhöz címzett, azokról a Kerelőszentpálra csődülő rablókról beszélt, akik nemcsak a Haller-mauzóleumot, hanem őt magát is kifosztották, és akik elől el is kellett menekülnie. „Hosszasnak kéne lennem, ha leírni szándékoznék mindazon iszonyú tényeket, melyek mindenütt, de kivált Kerelőszentpálon már három versen külön színek alatt elkövetettek. [...] elsőben minden őrizeteimtől és fehér neműimtől, a másodikban méheim s apró barmaimtól, a harmadikba a császári katonaság védelme alatt minden marháimtól, gazdasági eszközeimtől, a most tulajdon költségemen állított gazdasági épületeimtől [...] megfosztattam. [...] ma már az anyamegyén kívül mindentől megfosztva hol Marosvásárhelyt, hol Teremében tartózkodom [...]”¹⁸ Már ez az egy panaszlevél is eléggé jól példázza, miért volt fontos újjászervezni a vármegye nemzetőrségét – főként hogy a Haller Lajos gróf és Szentpály József által 1848 tavaszán szervezett, többnyire birtokosokból verbuvált nemzetőrség nem bizonyult hatásosnak.

Az, hogy Kolozsi szerepet vállalt a nemzetőrség újjászervezésében, nemcsak a híveket érintette, hanem a szentpáli gyerekek is tanító nélkül maradtak, de mégsem csodálkozhatunk azon, hogy Kolozsi inkább a közrend, a személyi szabadság és a vagyonvédelem, azaz a nemzetőri feladat végrehajtásának egyik legodaadóbb pártfogója lett.¹⁹ 1848 őszén az egyik korabeli dokumentum már nemzetőr századosként említi.²⁰ Föltételezem, hogy valamilyen szerepet vállalhatott a kerelőszentpáli gróf Haller Lajos (1822–1867) által 1848 májusában létrehozott vármegyei nemesi nemzetőrség szervezésében is.²¹

Az események megértéséhez tudnunk kell, hogy Küküllő vármegye nemzetőrsége a császári csapatok bevonulása után feloszlott. Szentpály József 1848 szeptemberében ugyan őrnagyi kinevezéssel érkezett a fővárosból, és át is vette az „Enyedre Központosított Nemeztőrség vezérletét” az erdélyi teljhatalmú országos kormánybiztostól, de a

---

18 Tamási Zsolt-József: *Az erdélyi római katolikus egyházmegye az 1848–49-es forradalomban*. Kolozsvár, 2007, Scientia Kiadó, 443. p.

19 MNL OL, 1849-i évi erdélyi magyar hatóságok levéltára, F245, 2/c tekercs, 392. o. Ez a nyilvántartó irat plébánosként, énekvezetőként és oskolamesterként tartja számon.

20 Bona: i. m.

21 Süli Attila: A nemzetőrség szervezése Erdélyben 1848 nyarán és őszén. *Hadtörténeti Közlemények*, 2000. 3. sz. 615. p.

nemzetőrség újjászervezésére irányuló próbálkozásai sikertelennek bizonyultak.²² A vármegye helyzete – amelyről Bánffy főispán azt írja egyik jelentésében, hogy „Küküllő megyénél szerencsétlenebb helyzetű törvényhatóság talán egy sincs”²³ – arra ösztönözhetette az 1849. január elején Kolozsvárról visszatérő Kolozsit, hogy aktívabb szerepet vállaljon a hon érdekében.

Úgy tudjuk, hogy Kolozsi hivatalosan csak 1849 áprilisától, Bem seregének Marosvásárhelyre való bevonulása után lett az erdélyi hadsereg tábori lelkésze.

Csány László országos teljhatalmú biztos 1849 tavaszán rendelte el a nemzetőrség újjászervezését, és ebből az alkalomból azt kérte az erdélyi főispánoktól, hogy csak olyan személyeket vegyenek föl a nemzeti gárdába, akiknek kezébe fegyver adható, azaz megbízhatóak, nem fordítják fegyverüket a szabadságharc ellen.²⁴ Bánffy főispán először a Haller család egyik tagját, a Marosugrán élő gróf Haller Györgyöt (1818–1892) ajánlotta Küküllő vármegye nemzetőrségének megalakítására, és 1849. május 10-én kérte Szent-Iványi Károly országos teljhatalmú biztostól, hogy a gróftot őrnagyi rangban nevezzék ki a nemzetőrség élére.²⁵ Tette mindezt annak ellenére, hogy már április 25-én elhatározta, Kolozsira bizza a nemzetőrség megalakítását.²⁶ Erről a következőket írja: „Azután Haller Györggyel találkozáván ő tisztán és félreérthetetlenül kijelentette, hogy azon munkakört gyengélkedő egészsége miatt nem vállalhatja [...], egyszersmind kérvén, hogy ezen állomásra az illető helyre kineveztetés végett terjesszem fel Kolosi János kerelőszentpáli plébánost, ki ezen megye nemzetőrség felállításába is rendezkedik, valamint eddig is szent ügyünk körül mindig is fáradhatatlan munkálkodott, elszántsággal, és sok képességet tanúsított.”²⁷

22 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 2009/1848/369–370. l. A nemzetőrség teljes felszámolásáról nem beszélhetünk a birtokunkban lévő egyik levéltári irat szerint, melyben épp Bánffy János állítja, hogy létezik, de nagyon csekély számú. Lásd még: MNL OL H 113, 51149-as mikrofilm-dobozszám, 4 folytatás-24, 2445. p.

23 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1848/2009/360.

24 Peter Moldovan: *Pace și război. 1848–49 în Transilvania Centrală. Mișcările revoluționare și războiul civil*. Cluj, 2008, Presa Universitară Clujeană, 322. p.

25 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 2021/1849/29. l.

26 Peter Moldovan: i. m.

27 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 2021/1849/29. l.

Kolozsi már 1848 őszén is a magyar forradalom lelkes híveként vált ismertté. Nemzetőr századosi rangja volt, 1848 október–novemberében részt vesz Székelyföld és Küküllő vármegye magyarságának önvédelmi harcában.²⁸ A történészek több tanulmányban is fölhívták a figyelmet a katolikus papság szerepére a magyar szabadságharcban – Tamás Zsolt-József²⁹ és Zakar Péter³⁰ pedig átfogó, részletesebb ismertetést is közöl róluk –, de a többi felekezetek lelkészei is vezető szerepet játszottak az 1848–49-es forradalomban és szabadságharcban.³¹ Akárcsak a korábbi évszázadokban, életüket, szabadságukat kockáztatva a hívek mellé álltak. A gyulafehérvári püspök buzdítása sem maradhatott visszhang nélkül a katolikus papság és a hívek körében. Ezt a hazafias kiállást tükrözi Kovács Miklós püspök azon levele is, amelyet Báró Kemény Istvánhoz, Alsó Fejér megye főispánjához írt: „Hogy a haza veszélyben forog, sajnos tapasztalom, hogy annak megmentésére semmi áldozat ne kíméltessék, minden igaz hazafinak mellőzhetetlen kötelességének tartom. Én már, mint öreg főpap karral és karddal az édes haza oltalmára nem lehetek, de az ifjak fellelkesítésére és a szükségnek pótlására valamint eddig, úgy ezután is segedelemmel lenni kívánok.”³² című

Kolozsi János 1849. május 9-én, az állandó bizottmányi ülésen már jelenti: „[...]hogy maga mellé felvett Madaras Joseffel és írnök Boncza Imrével a’ megbízatásában eljárást meg is kezdette, a’ nádasi és zágori alszolgabírói kerületben az őszveírást már megtette, jelenleg pedig a’ kundi alszolgabírói kerületben hagyta függőbe a’ rendezést. Eddig elő

---

28 Bona Gábor: *Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban*. (Harmadik átdolgozott, javított kiadás. Budapest, 2000, Heraldika Kiadó, 449. p.) című könyvében Kolozsi István neve alatt Kolozsi János rövid életrajzát közölte, viszont a 100. oldalon az állandó nemzetőrség törzstisztjei között Kolozsi János őrnagy neve helyesen szerepel a felsoroltak között. *Kossuth Lajos kapitányai* című könyve (Budapest, 1988, Zrínyi Katonai Kiadó) 324. oldalán az említett Kolozsi (Kolosy) István életrajzát közli, hasonlóképpen bővebben ír Kolozsi Istvánról *Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban* című könyvében (Budapest, 2008, Heraldika Kiadó, 568. p.). Föltételezhető, hogy testvérek vagy (név)rokonok voltak, ugyanis mindketten Mezőmadarason születtek.

29 Tamás Zsolt-József: i. m.

30 Zakar Péter: *A magyar hadsereg táborigyelmeztetése 1848–49-ben*. Budapest, 1999, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség.

31 MNL, Kéziratok gyűjteménye, F. 75., 105. sz., 1940–1946. p.

32 Tamási: i. m. 236. p.

harmad fél századot alakított.”³³ Valószínű, hogy a vármegyének mind a 112 településén elvégezték a nemzetőrök összeírását; csakis ennek az alapos verbuválásnak a végén jelenthették a főispánnak, hogy már 2500 nemzetőrrel számolhatnak:

„Uram!

Folyó hó 1-én írt levelére annyit válaszolok, hogy én a tett mezejére születtem, és engem eddigi életem folytán semmi fény el nem vakított, se a vagyon szeretete el nem tántorított, azért ím, mostani fényes pályámról lemondok, ha azt hiszik, hogy hazámnak e téren jobban szolgálhatok s a Küküllő Megyei már kétezer ötszáz egyén [...] felnevelt Nemzetőrség vezetését elfogadom [...].”³⁴

Május 14-én Szent-Iványi Károly országos tejhatalmú kormánybiztos Bánffy főispánnak azt jelentette, hogy Kolozsi, Bem tábori lelkésze a nemzetőrség szervezőjeként továbbra is a megyében maradhat – ugyanis Kolozsi 1849. április 19-től hivatalosan is Bem erdélyi hadseregének katonai lelkésze lett:³⁵ „[...] a hadügyminisztériumhoz mái napon ajánlással fölterjesztvén – ami Kolosi János plébános úrnak, mint kinevezett tábori papnak, a nemzeti őrség alakításáig, vagy őrnagy kinevezéséig, a megyében megtartását illeti – ha a nevezett lelkész úr, ki a nemzetőrség alakításában azon megyében oly erélyes munkásságot fejtett ki, hazafi munkássága folytatására megnyerhető leendő, a nemzetőrség teljes alakításáig a megyében maradása megengedtetik.”³⁶

A levél tartalmáról Bánffy számolt be Kolozsinak:

„Tábori lelkész Kolosi János úrnak

Dicsőszentmárton, 1849. május 24-én

Országos tejhatalmú biztos Szentiványi Károly úrnak folyó hónap 14-ik napjáról 2941. szám alatt kelt rendeletét, mely szerint a megyében maradása a nemzetőrség teljes alakításáig megengedtetik – azon felkéréssel közlöm ezennel, hogy megkezdett erélyes működését tovább is folytassa.”³⁷

33 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1849/2044/43–45. l.

34 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1849/2021/41. l.

35 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1849/2044/43–45. l.

36 Zakar: i. m. 138. p.; Bona: i. m. 449. p.

37 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1849/2021/46. l.

Miután a nemzetőrség állománya körvonalazódni kezdett, Bánffy és Kolozsi a fölszerelésük kérdését is napirendre tűzte, és a megyei képviselő bizottmánygyűlésen arról állapodtak meg, hogy a nemzeti gárda formaruhája, a köpeny „az esmeretes vászonkitlike” legyen.³⁸ Egy másik iratban ez olvasható: „A’ nemzetőrök ruházatáról is gondoskodott: mindenki köteles magának házi vászonból egy kitlit csináltatni. És arra hívja fel ezen bizottmányt, hogy a’ nemzet öröknek sapkákat készíttessen.”³⁹ Felhívást intéztek Küküllő vármegye szabóihoz, hogy 30 krajcár elkészítési ár ellenében varrjanak nemzetőri egyenruhákat, ez azonban nem talált kellő visszhangra. Kolozsi Dombórol írt levelében ezért május 22-én arra kérte a főispánt, hogy „[...] parancsolja meg a szolgabíróknak, hogy a közelebbi péntekre a fegyverigazítók Dicsőszenmártonba és a kerületükbe lévő minden szabók Héderfájára ünnep harmadnapjára megjelenjenek...”⁴⁰

Az újabb felszólítás hangneme már erélyesebb, katonásabb volt, melynek már a megszólítása is – „Uram!” – majdhogynem parancsolóan hangzott: „A kerületében lakó mindazon lakatosokat, kovácsokat, kik a lőfegyverek igazítására képesek és alkalmazhatók, utasítsa ön arra, hogy azok minden e célra szükséges szerszámokat az ünnep utáni pénteken itten Dicsőszenmártonban a megyeháznál; a kerületében lakó szabók az úri ünnep harmadnapjára Bonyhán mulhatatlan megjeleni tartsák szoros kötelességüknek.”⁴¹

Arra vonatkozóan, hogy sikerült-e a mintegy 2500 nemzetőr egyenruháját megvarratni, egyelőre nem találtunk korabeli iratokat, mint ahogyan arról sem szól egyetlen forrás sem, hogy végül milyen fegyvereket – és főként hányat – adtak a kezükbe. Egy főispáni körrendelet azt sugallja, hogy az utóbbi ügyet – a nemzetőrök felfegyverzését – is megpróbálták rendezni. Az említett rendelet arra szólította fel a szolgabírókat, hogy gyűjtsenek fegyvereket, és adják be ezeket a dicsőszenmártoni megyei levéltárba ifj. Muzsnai József úrnak. Amint a szövegből kiderül, „[e]gy puskáért 6-20 pfr-ot, egy pisztolyért 9-10

---

38 Uo. 2022/1849/79. l.

39 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1849/2044/43–45. l.

40 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1849/2022/75. l.

41 Uo. 1849/2022/77. l.

forintig, egy kardért 4-10 forintig van utalványozva az országos kormánybiztos úr által.”⁴²

A gyengén fölfegyverzett nemzetőrök kezdetben nem feleltek meg kellőképpen a rendfenntartással kapcsolatos követelményeknek. A fosztogató románok garázdálkodásai napirenden voltak, az erdélyi hadi főparancsnokságtól a főispán által kért katonaság pedig még nem érkezett meg. Az utóbbi jelenlétét egyébként szolgabírók is hiányolták; a karácsonyfalvi szolgabíró például külön ki is emelte, hogy az általa a közrend biztosítására kért 16 személy „rendes katona, nem pedig nemzetőr”⁴⁰ legyen, akik a rablókkal, fosztogatókkal szemben eredményesebben lép fel. Végül az erdélyi hadi főparancsnokság úgy orvosolta a problémát, hogy Waldyc hadnagy vezetésével egy lengyel zászlóaljat küldött a helyszínre. A főispán az ő tevékenységükkel – amint ez az erdélyi főparancsnokságnak címzett leveléből kiderül – tökéletesen elégedett volt.⁴³ Egy másik levélben arról történik említés, hogy a megyei hadi pénztárból 200, azaz kétszáz ezüst forintokat fizettek ki Waldyc legényei számára.⁴⁴ Bár a főispán és a szolgabírák is jobban bíznak a katonaság jelenlétében, mint a gyengén fölkészített, inkább lándzsákkal ellátott, elnézőbb nemzetőrökében, a vármegyei vezetés véleménye ellenére a nemzetőrök jelenlétére, tevékenységére is szükség volt – olyannyira, hogy szolgálataikat még a megye határain kívül is igénybe vették. Küküllő vármegye főispánját, aki a marosszéki és a szebeni katonai-polgári vezetéssel is állandó kapcsolatot tartott, június 30-án arra kérték, hogy küldjön Medgyesre egy félszázadnyit a vámosgálfalvi nemzetőrök közül.⁴⁵ Mindemellett bizonyos fokig az elégedetlenkedőknek is igazuk lehetett, bár fegyelmi kihágások nemcsak a nemzetőrök soraiban, hanem a fegyelmezettebb sorkatonaság körében is előfordultak. Két hónapi fennállás után, az állandó katonai gyakorlatoztatás eredményeként azonban Küküllő vármegye nemzetőrsége egyre megbízhatóbb erővé vált. „Különös méltánylást érdemel százados Gyárfás E(lek) e téren kifejtett szorgalma. Kolosi János az őrség rendezésében és őket egyenként, nemcsak a törvények értelmében, de

42 Uo. 1849/2022/95. l.

43 Uo. 1849/2022/67. l.

44 Uo. 1849/2022/92. l.

45 Uo. 1849/2023/79. l.

lelkük meggyőződésétől vezéreltetett jó lelkes nemzetőröknek teremthetni, a legerélyesebben működik”⁴⁶ – olvashatjuk a korabeli sajtóban.

Kolozsi nemzetőrségének szervezettségéről, fegyelmezettségéről más levéltári iratok is beszámolnak. Július 24-én, amikor már az említett tényezők hatása érvényesülni kezdett, a megyesi helyőrség parancsnoka, Lázár Albert arra kérte Kolozsit, a vámosgálfalvi helyőrség parancsnokát, hogy biztosítsa 370 gyalogos és 120, a területükön áthaladó huszár élelmezését, ugyanakkor sürgette, hogy a vármegye nemzeti gárdája vonuljon azonnal Nyárádtó szomszédságába. Az utasítás átvételét követően Kolozsi arról értesítette Bánffy, hogy megszakítja a vámosgálfalvi helyőrség parancsnokaként kifejtett tevékenységét, mert eleget kell tennie a felsőbb katonai parancsnak.⁴⁷ Ezen értesítés azért bír különös fontossággal, mert a nemzetőrségre vonatkozó törvény értelmében a község határain kívül teljesített szolgálatot a törvényhatóságnak kellett fizetnie. Egy, a Küküllő vármegye vezetéséhez kapcsolódó 1849. áprilisi–augusztusi jegyzőkönyv is arról tanúskodik, hogy Kolozsi tevékenysége azért volt sikeres, mert részt vett a tanácsüléseken is. Talán éppen ennek köszönhető, hogy – amint az ún. Pénzutasványok jegyzékén is szerepel – a nemzetőrség számára 750 forintot utaltak ki 1849 júliusában, majd nemsokára ennek duplája is kifizetésre került.⁴⁸

Bánffy már jóformán a szabadságharc vége felé, július 20-án kérte Szemere Bertalan miniszterelnök- és hadügyminisztertől, hogy Küküllő vármegye állandó képviseleti bizottmányának határozata alapján nevezze ki Kolozsit a nemzetőrség élére. Ezzel kapcsolatban a következőket írja: „[...] addig is ezen általunk kért kinevezéshez egyszersmind illetménye is megadatnék, tekintve napontai szolgálatait, azt a házi pénztárból, azon reménnyel rendeltük kiadni, miszerént az hadi pénztárunk részére be fog számíttatni. Ezen felterjesztésünkre mi hamarbbi kedvező választ várjuk.”⁴⁹

---

46 *Honvéd*, 1849. június 23., 602. p.

47 MmNL, Küküllő vármegye. Politikai-közigazgatási iratok, 1849/2023/86. l.

48 Uo. 1849/2030/104. l.

49 Uo. 1849/2022/110. l.

A vármegye nemzetőrsége – vagy legalábbis ennek egy része – 1849 júliusának utolsó napjaiban csatlakozott Bem seregéhez. Ezt többek között a maroszléki és marosvásárhelyi 1848–49-iki honvédegylet elnöksége is igazolja egy, 1892. március 23-án keltezett iratában. Az említett irat abból az alkalomból született, hogy Marosvásárhelyen kiállították Erdély egy olyan földabroszát, amely egykor Bem tábornok birtokában volt, és amely „[...] emléktárgy eredeti birtoklója, átadója Kolozsi János, volt kath. pap, és az önvédelmi harcok idején honvédszázados és őrnagy múltját érintő igazolvánnyal együtt [adta át a földabroszt].”⁵⁰

A segesvári csatában, július 31-én Kolozsi megsebesült és fogságba esett.⁵¹ Egyelőre csak föltételezni lehet, hogy a csata után a helyszínrre érkező Heydte császári őrnagy katonái fogták el, és ugyancsak ők vihették a marosvásárhelyi várbörtönbe is.⁵² A szabadságharc résztvevői fölött a Nagyszebenből Sepsiszentgyörgyre, Csíkszeredába, Marosvásárhelyre kiküldött hadbírók ítéleznek. Az 1849–1850-es években a marosvásárhelyi cs. kir. hadi törvényszéken például három hadbíró⁵³ osztotta a több évi, néha két évtizednyi börtönbüntetéseket vagy halálos ítéleteket. Volt köztük egy Loderer nevű főhadnagy⁵⁴ is, aki talán mind közül a legszigorúbban értelmezte a cs. kir. katonai büntetőtörvénykönyvet; Kolozsit például 1849. szeptember 18-án 10 évi várfogságra ítélte.⁵⁵ Az egykori plébánost még november 22-én is az ottani várbörtönben találjuk, Marosvásárhely legismertebb vezető személyiségei között. Erdély katonai és polgári kormányzója ekkor rendelte el a vallatásukat: „[a]z itteni várban fogoly Bíró Mihály, Farkas József, Csiki József, Kováts Sámuel, Kolozsi János és Hajnal József ellen, úgy gróf Lázár József és Lázár Dénes urak ellen kormányzó báró Wolhgemuth ó Exaja által végben vitetni parancsoltatott közesketést...”⁵⁶

Kevesen ültek hét évet börtönben a szabadságharcban vállalt tevékenységükért, Kolozsi viszont csak 1856-ban kapott kegyelmet, és

50 *Történelmi Lapok*, 1892. ápr. 15., 7. sz. 72. p.

51 Uo. 1849/2030/104. l.

52 Bona: i. m.

53 Uo. 1849/2022/110. l.

54 MmNL, 919-es iktatói jegyzőkönyvben 1849 novemberétől a következő év szeptemberéig mindegyre előfordulnak a Loderer hadbíró tevékenységéről szóló főljegyzések, aki Szebenben is osztogatta a büntetéseket.

55 Bona: i. m.; Tamási: i. m. 337. p.

56 MmNL, 917-es iktatói jegyzőkönyv, 1849. nov. 22./5301. f. sz.

Péterváradról – egyesek szerint Kufsteinből – szabadult.⁵⁷ 1857-ben papi működése újbóli engedélyezése érdekében kérvényt nyújtott be az uralkodóhoz; 1860-ban helyettes plébános Magyarigenben, majd 1867-ben Sinfalván szolgált. 1872-ben Felvincen lett plébános, és ugyanott halt meg 1873 decemberében.⁵⁸

Tizenkét évi kerelőszentpáli, búzásbesenyői, marosugrai plébánosi szolgálatával azon kevés egyházi személyek közé tartozott, akik a szent szabadságharc idején a nemzetőrség szervezéséből és vezetéséből is példásan kivették a részüket. Az általa vállalt feladatot, amint a korabeli iratok is kiemelik, olyan hazafias lelkesedéssel végezte, amiért megérdemli, hogy emlékét megőrizzük.

*Az idő urai, 2015
(135 x 175 cm, olaj, vászon)*

-
- 57 Tamási: i. m.; Bona: i. m. Fónagy Zoltán könyvében (*Kufstein, a megtorlások jelképe*. Budapest, 2016, Kossuth Kiadó) nem található Kolozsi neve, ám a hozzám írt levelében megjegyzi: „A lista teljességéért nem vállalnék felelősséget, mert nem biztos, hogy minden fogolykimutatás fennmaradt; lehetséges, hogy egyes, egészen rövid ideig ott őrzött rabok kiestek a nyilvántartás lyukain.”
- 58 Bona: i. m. és Tamási: i. m. (Szerző megjegyzése: 2021-ben *Kolozsi János kerelőszentpáli-marosugrai plébános, Küküllő vármegye nemzetőrségének szervezője címmel* egy okiratgyűjteményt jelentettem meg a plébános nemzetőrségszervező munkájáról.)